

Zo zijn we dus getrouwd.

Huwelijk van nu krijgt stap voor stap vorm.

Niet zolang geleden verschenen er berichten in de krant dat in Frankrijk meer dan de helft van de kinderen die nu geboren worden, buitenechtelijk zijn. Een uitzonderlijke situatie leek het. Maar een kleine zoektocht bij het CBS laat zien dat de Nederlandse situatie niet zo ver achter loopt, en dat de Scandinavische landen Frankrijk nog ruim overtreffen.

Die zoektocht leert ook dat het CBS een traditionele definitie van buitenechtelijk hanteert, en alleen kijkt of de moeder wettig getrouwd is of niet. Een samenwoningsovereenkomst of een geregistreerd partnerschap tellen wat dat betreft niet. Maar op deze manier zijn de cijfers van nu moeilijk te vergelijken met die van dertig of meer jaar terug. Toen waren buitenechtelijke kinderen vaak de ongewenste kinderen van jonge, alleenstaande vrouwen, die door de omgeving gestigmatiseerd werden. Tegenwoordig zijn het eerder de gewenste kinderen van ongehuwd samenwonende paren, en weten de burens meestal niet of de ouders wettig gehuwd zijn of niet. Tenzij door uitspraken als: “nee, hij is mijn man niet, maar mijn vriend.” Niet dat dat voor de burens in hun relatie tot deze ouders en hun kinderen veel uitmaakt.

Dat roept de vraag op wat er in de loop der tijden echt veranderd is. En waar nu precies de verschillen zitten tussen samenwonen en gehuwd zijn. De term 'huwelijk' wordt nu uitsluitend gereserveerd voor relaties die geregistreerd staan bij de burgerlijke stand. In de praktijk van alle dag verschillen die nauwelijks van niet geregistreerde relaties. Ook die stellen houden van elkaar en van hun kinderen. En ze zorgen voor elkaar en ze wonen bij elkaar zonder dat ze daar, door een artikel uit het Nederlandse Burgerlijk Wetboek, toe verplicht worden.

Voor veel mensen ben je pas echt getrouwd als je naar het stadhuis geweest bent. Ook veel kerken en kerkmensen kijken neer op samenwonen als onverantwoordelijk gedrag. Een historisch gezien wat vreemde situatie. In 1811 werd door de bezetter de kerken het recht ontnomen om mensen te trouwen en werd een burgerlijke stand ingesteld om dienstplichtigen te kunnen rekruteren en om makkelijker belastingen te kunnen heffen. Heel prozaïsch, niets romantisch aan, en al helemaal niet ter bescherming van de zwakkere partij binnen het huwelijk.

Als we zoeken naar een algemene definitie van het huwelijk, dan gaat het niet om een registratie bij een burgerlijke stand. Voor de instelling ervan trouwde men ook, en in veel andere landen komt er nog steeds geen stadhuis aan te pas.

Vanaf het begin van het ontstaan van antropologie als wetenschap hebben antropologen gedetailleerd onderzoek gedaan naar de gebruiken rond huwelijken. Wie met wie mocht trouwen en waarom, wat daar allemaal bij kwam kijken, en wat er voor de verschillende leden van de gemeenschap allemaal veranderde als er een huwelijk gesloten werd.

Een huwelijk betekende dat er arbeidskracht overging van de ene familie naar de andere familie. Nu heet dat in goed Nederlands een *transfer*, en moest er dus in veel culturen een transferbedrag betaald worden. Ook kregen de echtelieden kapitaalgoederen, in de vorm van een uitzet, woning, of grond om te bewerken. Met het samenstellen van een uitzet werd vaak al begonnen lang voordat er een huwelijkskandidaat in zicht was.

Maar het regelde ook de seksuele relatie, en de man erkende zo op voorhand al de kinderen die uit de vrouw geboren zouden worden als zijn kinderen. En dat had dan ook gelijk consequenties voor de verdeling van de erfenissen. Iedere cultuur kent zijn systemen om de groei van de bevolking in de hand te houden. Hier in Europa werd tot het einde van de negentiende eeuw door ongeschreven regels bepaald wie er kon trouwen en wanneer. Vaker dan nu bleven mensen om economische redenen ongetrouwd, of trouwden pas op hoge leeftijd. Met de verbetering van de welvaart en de komst van voorbehoedsmiddelen, konden meer mensen het zich veroorloven om te trouwen en vond gezinsplanning binnen het huwelijk plaats.

Niet alleen de rol van beide echtelieden en hun onderlinge relatie veranderde van de ene op de andere dag, maar ook de relatie naar anderen toe. Hun status en verantwoordelijkheid veranderde en men

maakte vanaf de dag van de bruiloft deel uit van de groep van gehuwde mannen cq. vrouwen, met de daarbij behorende rechten en plichten. Op veel plaatsen in de wereld kleepte men zich vanaf die dag ook anders, al was het alleen maar een ring om een bepaalde vinger, zodat iedereen direct kon zien welke status men had binnen de gemeenschap.

Ouders behandelden hun kinderen vanaf dat moment duidelijk anders. Je werd geacht dan echt op eigen benen te kunnen staan. Maar het waren ook de ouders die, omdat ze er financieel diep inzaten, veel over partnerkeuze en bruiloft te zeggen hadden, en ervoor zorgden dat alles in contracten vastgelegd werd.

Al een paar eeuwen is een ontwikkeling aan de gang waarbij mensen steeds meer klemmende banden verbroken hebben. Er is nu vrije partnerkeuze, alhoewel ouders toch bepaalde voorkeuren hebben, of beter gezegd toch bepaalde figuren niet graag als schoondochter of schoonzoon zien en dat duidelijk laten blijken.

Kinderen zijn voor hun bestaan ook steeds minder afhankelijk geworden van de kapitaaloverdracht bij een huwelijksvoltrekking. Nu krijgen de kinderen kapitaal mee in de vorm van een uitgebreide en jaren durende beroepsopleiding. Dat is voor velen het meest waardevolle wat ze van de vorige generatie erven.

Ook is het al niet meer nodig om als man geheel in je eigen bestaan en dat van je echtgenote en mogelijke kinderen te kunnen voorzien, voor je gaat trouwen.

Er verandert dus op een bruiloftsdag steeds minder in de positie van de beide echtelieden. Een wettig huwelijk is voor steeds minder een vereiste, en het levert ook steeds minder op.

Maar uiteindelijk treden die veranderingen wel op. Veranderingen die vroeger op één dag plaats vonden, soms na jarenlange voorbereidingen, vinden nu gespreid plaats. En niet altijd naar aanleiding van het vormen van een paar. Jongeren die alleen op kamers gaan wonen, krijgen al een deel van de inrichting van hun ouders. Nu geen uitzet meer die soms jarenlang ongebruikt in de kast blijft liggen. En op die kamers gelden meestal geen regels meer over het ontvangen van 'leden van de andere sekse'. Om een vaste seksuele relatie aan te gaan hoef je in veel gevallen zelfs niet over zelfstandige woonruimte te beschikken. Ouders hebben er steeds minder problemen mee dat de vaste vriend of vriendin van hun nog thuiswonende kind blijft slapen.

Ga je samenwonen, houdt de belasting daar rekening mee. Koop je later samen een huis, en wil je een hypotheek, dan verlangt de bank dat er het nodige juridisch vastgelegd wordt. Zo stap voor stap ontstaat er toch een nieuw gezin. En moet je op een gegeven moment constateren dat alle veranderingen hun beslag hebben gekregen, de meeste instanties op de hoogte zijn van de nieuwe situatie met uitzondering van het CBS en de ambtenaar van de burgerlijke stand en er geen bruiloft is geweest.

Een bruiloft lijkt voor velen niet nodig te zijn. Maar tegelijkertijd zien we een ontwikkeling dat mensen die soms al lang samenwonen, alles al geregeld hebben, toch gaan trouwen. En in plaats van een standaardbruiloft kan men dan de hulp inroepen van professionele wedding planners of ritueelbegeleiders. Voor Mark Duffhues en Elise Kuijt uit Alphen aan den Rijn, die begin dit jaar getrouwd zijn, na al jaren samen te wonen, was het kernwoord: 'bevestigen'. Bevestigen van hun relatie, van hun keuze voor elkaar naar de omgeving van vrienden en familie toe, en het delen van hun vreugde met anderen. Juist daarom hebben ze zelf hun eigen ceremonie vormgegeven. Gebruikmakend van eigen symboliek, door bijvoorbeeld het feest te vieren op plaatsen die voor hen een bijzondere betekenis hadden. Dus voor hen geen fotograaf die fotosessies organiseert op, weliswaar romantische, plaatsen, maar waar zij persoonlijk niets mee hebben. Uit hun verhaal bleek ook weer hoe de rol van de ouders bij een bruiloft veranderd is. Waren het vroeger de ouders die de gasten uitnodigden, zo stond het ook op de trouwkaart, nu is het het bruidspaar, die uitnodigt en het hele programma zelf bepaalt. Er zijn voor het bruidspaar tegenwoordig veel meer keuzemogelijkheden, en wordt er niet teruggevallen op vaste gebruiken en patronen. Indien nodig springen daar de weddingplanners bij. Iets dergelijks geldt voor het huishouden ook, er worden geen standaard taakverdelingen meer gehanteerd. Ieder paar moet daar zelf vorm aan geven.

Mark en Elise zijn beiden rooms-katholiek opgevoed, maar omdat ze nu niets meer met de kerk als

instituut hebben, wilden ze voor hun bruiloft geen beroep doen op een pastoor. En nam de ambtenaar van de burgerlijke stand voor een deel die functie over. De bruidsparen die zich voor begeleiding van het ritueel aankloppen bij Christiane Berkvens-Stevelinck weten meestal goed welk *statement* ze tegenover hun familie en vriendenkring willen maken. Ze willen dat het een eigen ritueel met diepgang wordt, en niet zomaar een groot feest, een excuus om een keer goed uit je bol te gaan. Een ritueel met onderdelen die, behalve mooi, leuk en origineel, ook nog een duidelijke en persoonlijke betekenis hebben. Met het bruidspaar heeft ze drie voorgesprekken, ze leidt de ceremonie, en dan is er nog een nagesprek. Een procedure die lijkt op hetgeen vroeger door de kerken werd georganiseerd. Maar nu krijgt Berkvens veel bruidsparen waarvan bruid of bruidegom niet kerkelijk is, en die geen plechtigheid willen die onder verantwoordelijkheid van een kerkgenootschap valt.

Het juridische aspect, waarin vooral vastgelegd wordt wat er moet gebeuren als het misgaat in de relatie, wordt steeds sterker gescheiden van het meer feestelijke, waarin men zich richt op een rooskleurige toekomst. Je kunt in een studie niet voor een tien gaan, en tegelijkertijd regelen wat er gebeuren moet als je een dikke onvoldoende haalt. Voor een bruidspaar is het daarom ook noodzakelijk om voor het maximum te gaan. Er op dat moment van uitgaan dat de onderlinge liefde voor altijd is, dat het een huwelijk wordt tot de dood hen scheidt.

Voor juridische zaken kun je beter terugvallen op standaard contracten, opgesteld door mensen die je vertrouwen hebben. Vroeger was dat de eigen familie, nu is dat een taak voor professionals. Maar omdat er in het dagelijks leven, in de dagelijkse omgang niet of nauwelijks verschil te merken valt, heeft het geen zin om daar allerlei verschillende termen voor te hanteren, die alleen echt betekenis krijgen als het mis gaat in de relatie. En als het misgaat, zou het goed zijn, om vooral uit te gaan van de feitelijke situatie, en niet van de papieren situatie. Verdeling van bezit wordt dan geregeld, zodra er bezit is om te verdelen. Regels met betrekking tot kinderen, uiterlijk wanneer er kinderen zijn. Maar los van het moment van de ceremoniële huwelijksvoltrekking.

Die is dan niet meer het begin van het huwelijk, maar een feestelijke afsluiting van een overgangsfase. Een bevestiging van iets dat in de praktijk al geëffectueerd is: een afscheid van het vrijgezellenbestaan, en een volmondig en met vreugde accepteren van een nieuwe levensfase, waarin andere verantwoordelijkheden gelden, en je in een andere relatie staat tot de mensen om je heen. Met minder tijd, en anders ingevuld, voor je oude vrienden van vroeger, en met meer tijd voor je partner, diens vrienden en de schoonfamilie.

Omdat er in de wereld ook traditionele huwelijksvormen zijn waarbij de echtelieden niet samenwonen, ben je eigenlijk al gehuwd vanaf het moment dat anderen weten van je duurzame relatie. En die kunnen dan weer gewoon vragen: "hoe is het met je man/je vrouw?", zonder gecorrigeerd te worden.

Ook kan dan afscheid genomen van een stuk Napoleontisch recht, die bedienaars van de eredienst verplicht om na te gaan of het huwelijk wel ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand is voltrokken. Door dit artikel 68 uit het burgerlijk wetboek kunnen mensen die hun zaken op een andere juridische manier geregeld hebben geen godsdienstige plechtigheid organiseren, of ze moeten het een andere naam geven. Er moet dan vermeden worden dat het woord huwelijk valt. Dus wordt het een bevestiging van een levensverbintenis, of iets dergelijks. Of het wordt een ceremonie zonder medewerking van iemand namens een kerkgenootschap.

Dit wetsartikel is nu alleen nog maar een belemmering die een goede afsluiting van een overgangsfase in de weg kan staan. En ik gun juist iedereen dit moment van bezinning, waarin je uitbundig feestviert, en voor het maximum gaat: 'tot de dood ons scheidt!'

En kan het CBS eindelijk zijn cijfers aanpassen en lopen er niet meer zoveel buitenechtelijke kinderen rond.

Pieter van Abshoven
Cultureel antropoloog

In verkorte vorm gepubliceerd in Leidsch Dagblad 29 april 2008

Christiane Berkvens-Stevelinck heeft een praktijk in interbeschouwelijke rituele begeleiding:
www.moederoverste.nl

